

B. Riktad kodknäckning – undervisningsmaterial Tomas Riad & Maria Lim Falk

(okänd, Pixabay)

Detta stödmaterial är framtaget av forskargruppen Intensivsvenska vid Stockholms universitet. Just nu testas och utvärderas materialet inom Skolverkets försöksverksamhet med språkstärkande insatser under skollov. Delmaterial 3: Kodknäckning 1, B. Riktad kodknäckning – undervisningsmaterial.

Hänvisning till detta dokument:

Riad, Tomas & Maria Lim Falk. 2026. *Kodknäckning 1. B. Riktad kodknäckning – undervisningsmaterial*. (Skolverkets försöksverksamhet med språkstärkande insatser under skollov). Intensivsvenska, Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet.

Innehåll

1 Riktad kodknäckning	4
1.1 Introducera de fyra första konsonanterna: m, r, s, l.....	4
1.1.1 Rörelser till konsonanterna m, r, s, l.....	4
1.1.2 Träna fonem och rörelse	4
1.1.3 Etablera och repetera skriftbilden.....	4
1.1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden.....	5
1.1.5 Repetera fonem och rörelse med vokaler	5
1.1.6 Repetera och befäst skriftbilden tillsammans med vokalerna	6
1.1.7 Repetera, konturera och befäst skriftbilden.....	6
1.2 Teknikträning av ljudning	7
1.2.1 Kontinuerlig ljudning – med ljud och rörelse.....	7
1.2.2 Kontinuerlig ljudning – med ljud utan rörelser	8
1.2.3 Kontinuerlig ljudning – med ljud och skrift	9
1.2.4 Uppdelad ljudning – med ljud och rörelse.....	10
1.2.5 Uppdelad ljudning – med ljud utan rörelser	11
1.2.6 Uppdelad ljudning – med ljud och med skrift	12
1.2.7 Avslutande kommentar	12
1.3 Ljudning vid egentlig läsavkodningsträning (LÄSA)	13
1.3.1 Ljuda med riktiga ord – merisola	13
1.3.2 Ljuda med riktiga ord – expanderad merisola	14
1.3.3 Ljuda med pseudoord – merisola.....	14
1.3.4 Ljuda med pseudoord – expanderad merisola	15
1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden	15
1.4.1 Konturera och befäst merisola.....	16
1.4.2 Konturera och befäst expanderad merisola	16
1.5 Segmentering.....	16
1.5.1 Segmentera skrivna ord med rörelser – merisola	16
1.5.2 Segmentera skrivna ord med rörelser – expanderad merisola.....	17
1.5.3 Segmentera fler skrivna ord med rörelser – expanderad merisola	17
1.5.4 Skriv ord – merisola	18
1.5.5 Skriv ord – expanderad merisola	19
1.6 Läs text	20
1.6.1 Läs texter med merisola.....	20
1.6.2 Skriv av texter.....	20
1.6.3 Skriv egna texter	21
1.6.4 Läs texter med expanderad merisola	21
1.6.5 Skriv av texter med expanderad merisola.....	22
1.6.6 Skriv egna texter med expanderad merisola.....	22
2 Kodknäckning med fler fonemgrafem.....	23
2.1 Introducera fyra nya konsonanter: b, n, t, k.....	23
2.1.1 Rörelser till konsonanterna b, n, t, k.....	23
2.1.2 Träna fonem och rörelse	23
2.1.3 Etablera och repetera skriftbilden.....	23
2.1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden.....	24
2.1.5 Repetera fonem och rörelse med vokaler	24

2.1.6 Repetera och befäst skriftbilden med vokalerna.....	25
2.1.7 Repetera, konturera och befäst skriftbilden.....	26
2.2 Teknikträning av ljudning	27
2.2.1 Kontinuerlig ljudning – med ljud och rörelse.....	27
2.2.2 Kontinuerlig ljudning – med ljud utan rörelser	28
2.2.3 Kontinuerlig ljudning – med ljud och skrift	28
2.2.4 Uppdelad ljudning – med ljud och rörelse.....	29
2.2.5 Uppdelad ljudning – med ljud utan rörelser	31
2.2.6 Uppdelad ljudning – med ljud och med skrift	31
2.2.7 Avslutande kommentar	32
2.3 Ljudning vid egentlig läsavkodningsträning (LÄSA) – nya konsonanter.....	32
2.3.1 Ljuda med riktiga ord – benitoka	33
2.3.2 Ljuda med riktiga ord – expanderad benitoka	34
2.3.3 Ljuda med riktiga ord – expanderade benitoka och merisola.....	34
2.3.4 Ljuda med pseudoord – expanderade benitoka och merisola.....	35
2.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden	35
2.4.1 Konturera och befäst benitoka	36
2.4.2 Konturera och befäst expanderad benitoka	36
2.4.3 Konturera och befäst expanderade benitoka och merisola	36
2.5 Segmentering med gamla och nya konsonanter	37
2.5.1 Segmentera skrivna ord med rörelser – merisola och benitoka.....	37
2.5.2 Segmentera skrivna ord med rörelser – expanderad benitoka och merisola	38
2.5.3 Skriv ord – expanderad benitoka	38
2.5.4 Skriv ord expanderade merisola och benitoka.....	39
2.6 Läs fler texter	40
2.6.1 Läs texter med expanderade merisola och benitoka.....	40
2.6.2 Läs texter med expanderade merisola och benitoka med interpunktion	41
2.6.3 Skriv av texter.....	41
2.6.4 Skriv egna korta texter.....	42
2.6.5 Skriv egna lite längre texter.....	42

1 Riktad kodknäckning

Detta dokument presenterar hela det undervisningsmaterial som hör till *Kodknäckning 1*. Momenten presenteras just som moment, ibland med ett par delar för att göra det lätt att få variation, återvända och repetera osv. Flera av övningarna har ett underlag som eleverna ska arbeta med. Det kan gälla konturering eller skrivning, eller ordgrupper som de ska läsa och ljuda och göra rörelser till. Dessa samlas i ett parallellt dokument som heter *Underlag till eleverna* och som är parallellt numrerat med B. I dokumentet *C. Kodknäckning i gruppträningspass* finns förslag på undervisningspass. Passen är omkring 20 minuter långa och innehåller 4–6 moment. I det dokumentet ges direkt hänvisning till detta dokument B.

1.1 Introducera de fyra första konsonanterna: m, r, s, l

När träningen mot kodknäckning börjar gör vi antagandet att eleverna kan säga vokalljuden till vokalbokstäverna (samtliga) och göra rörelserna med viss säkerhet. Nu introduceras först fyra konsonanter (*merisola*-konsonanterna).

1.1.1 Rörelser till konsonanterna m, r, s, l

/m/ mmm – *mat, mage, mums* – handen på magen. Gör långsamma cirklar om du vill.

/r/ rrrr – *runt, rulla* – rulla med handen som en vev

/s/ ssss – en *snok* i gräset – ringla med handen i sidled

/l/ llll – *lås* – vrid om ett lås med nyckel. Sträck ut armen framåt för en längre rörelse.

1.1.2 Träna fonem och rörelse

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger konsonanten (hålljud). Konsonanten sägs alltid som ljudning (*mmm, rrr, osv*) och inte som bokstavsnamn (*emm, err, osv*) i detta material. Eleverna säger ljudet och gör rörelsen efter läraren. Eftersträva en jämn rytm.

[Eleven hör, säger och gör rörelsen]

Material som stöd för läraren:

i. m r m r s l m r s l s l s l

r m m r r l l s s r s m l

ii. m s m s l r m s l r l r l r

l m l m s m r s l r s m s

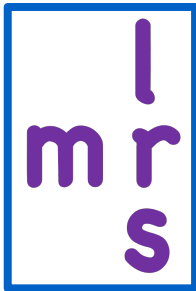
1.1.3 Etablera och repetera skriftbilden

Denna aktivitet kopplar på bokstäverna. Visa en skylt eller projicera eller skriv bokstäverna på tavlan.

a. Läraren pekar på en bokstav och säger konsonantljudet (ljudar hålljudet: *mmm, rrr, osv*). Eleverna ser bokstaven, säger ljudet och gör rörelsen. [Eleven hör, ser, säger och gör rörelser.]

b. Läraren pekar på en bokstav utan att ljuda. Eleverna säger ljudet, gör rörelsen och ser bokstaven. [Eleven ser, säger och gör rörelser]

Material som stöd för läraren: skylt + förslag på övningsserier

i.	m r m r s l	m r s l s l s l
	r m m r r l	l s s r s m l
ii.	m s m s l r	m s l r l r l r
	l m l m s m	r s l r s m s

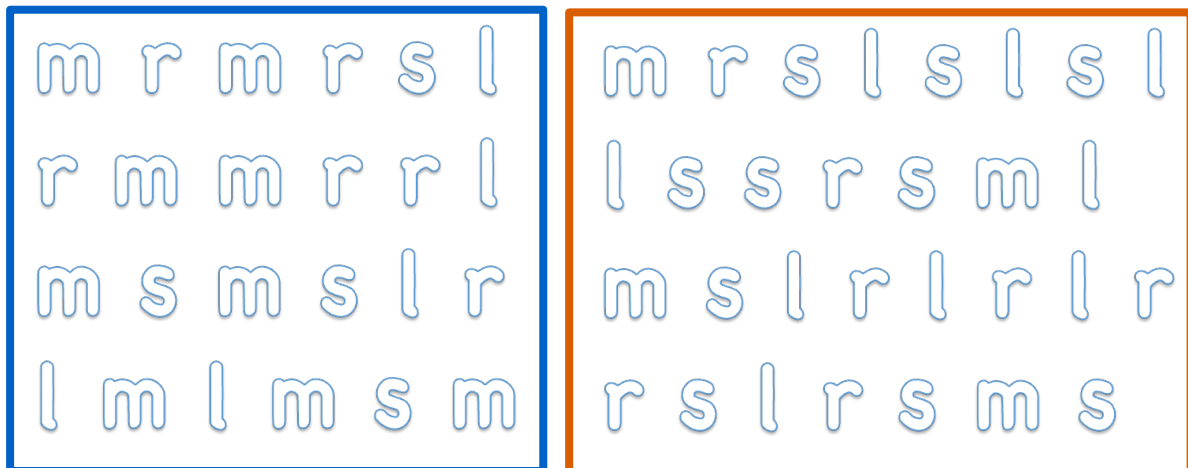
1.1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden

I denna övning ersätts rörelsen till ljudet med konturering eller skrivning av bokstaven. Konturering kan ske med fingret men hellre med en penna som eleven håller med god pennfattning. Pennan kan gärna vara vänd eller ha stiftet (eller kulspetsen) infälld. Om eleverna ska skriva istället för konturera kan det vara lättare att skriva på ett blad med stödlinjer än att skriva direkt i schabloner som dessa.

a. Läraren säger ljudet. Eleverna konturerar eller skriver bokstaven och säger ljudet. [Eleven hör, ser, säger, konturerar]

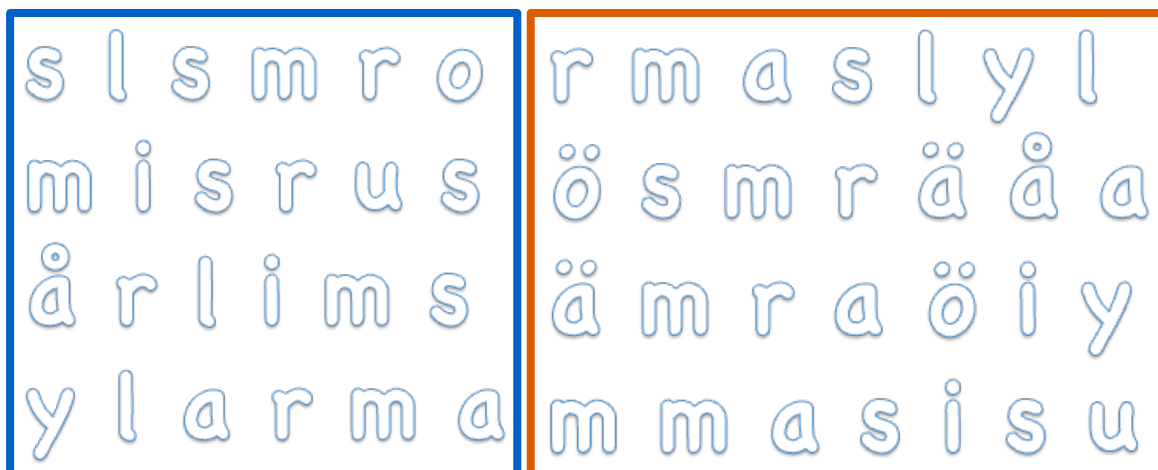
b. Eleverna arbetar individuellt och konturerar/skriver bokstaven och säger ljudet. [Eleven ser, säger, konturerar]

Konturerings- och skrivträningen är en central del av befästandet av representationen av fonemgrafemet i hjärnan. Inramat material bör också finnas i utskrivet form, antingen för att visa eleverna eller som övningsmaterial för eleverna (se Elevernas dokument till B.).

1.1.5 Repetera fonem och rörelse med vokaler

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. I aktiviteten dyker vokalerna upp i sekvenserna. Vokalerna (med ljud och rörelser) är i princip bekanta för eleverna från fonemdifferentieringen. Vid behov får läraren stanna upp och repetera vokalerna, men prova först att ta det i steget. Läraren säger ljudet. Eleverna säger ljudet och gör rörelsen. Eftersträva en jämn rytm.

1.2 Teknikträning av ljudning

Lästräning innehåller moment med ljudning och segmentering. Dessa samverkar för att klargöra kopplingarna mellan ljud och skrift. Som termen indikerar tydliggör segmentering fonemgrafemen när de uppträder i en följd (som i ord). Ljudning kan användas både för att stötta segmenteringen och för att underlätta utläsandet av bokstavssekvenser. Det kallas ibland för sammanljudning.

Att kunna ljuda är en teknisk förmåga som bör tränas upp på ett riktat sätt för att ge stöd och effektivitet i lästräningen. I första hand tränas två sätt att ljuda nämligen *kontinuerlig ljudning* och *uppdelad ljudning*. Inledningsvis kombineras ljudningen med rörelser. Efterhand kopplas rörelserna bort, men de finns hela tiden med som en resurs för förtydligande och som ett stöd för att identifiera ljud och ljudsekvenser.

1.2.1 Kontinuerlig ljudning – med ljud och rörelse

Vid kontinuerlig ljudning utnyttjas hålllegenskapen hos hålljuden. Man övergår från det ena ljudet till det andra utan avbrott: *iiiiss*. I den inledande träningen utnyttjas de rörelser som är kopplade till ljuden. Detta stärker den fonologiska medvetenheten. Vi sätter upp övningen som två parallella rader med uppgifter som ska utföras samtidigt. (Vi kallar detta för ett *partitur*, med en term lånad från musikens värld där två stämmor noteras parallellt.) På den ena raden står den kontinuerliga ljudningen, på den andra raden rörelserna. Ord med annat typsnitt och punkt mellan bokstäverna signalerar att man gör rörelser (i • s). Själva rörelserna har beskrivits i avsnitt 1.1.1 ovan.

Denna övning är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger vilka ord som ska ljudas och förevisar hur det går till. Eleverna gör efter. Principen är enkel. När eleverna har producerat ett par ord kan dessa ord repeteras med visst tempo (*iiiiss*, *ooosss*, *iiiiss*, *ooosss*, *iiiiss*...). Där sker själva träningen. Eleverna kommer att snabbt förstå vad som förväntas. När två ord sitter går man vidare.

Partitur för <i>is, os</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>iiiiss</i>	<i>ooosss</i>	<i>iiiiss</i>	<i>ooosss</i>
rörelser	i • s	o • s	i • s	o • s

Partitur för <i>el, al</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>eeelll</i>	<i>aaalll</i>	<i>eeelll</i>	<i>aaalll</i>
rörelser	e • l	a • l	e • l	a • l

Partitur för <i>mil, sal</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>mmmiilll</i>	<i>sssaaalll</i>	<i>mmmiilll</i>	<i>sssaaalll</i>
rörelser	<i>m · i · l</i>	<i>s · a · l</i>	<i>m · i · l</i>	<i>s · a · l</i>

Partitur för <i>ser, ros</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>ssseeerrr</i>	<i>rrrooosss</i>	<i>ssseeerrr</i>	<i>rrrooosss</i>
rörelser	<i>s · e · r</i>	<i>r · o · s</i>	<i>s · e · r</i>	<i>r · o · s</i>

Partitur för <i>sa, le</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>sssaaa</i>	<i>llleee</i>	<i>sssaaa</i>	<i>llleee</i>
rörelser	<i>s · a</i>	<i>l · e</i>	<i>s · a</i>	<i>l · e</i>

Principen är som sagt enkel. Efter en stund vill man ha mer variation.

<i>mor, sal, res, mil</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>mmmooorrr</i>	<i>sssaaalll</i>	<i>rrreeesss</i>	<i>mmmiilll</i>
rörelser	<i>m · o · r</i>	<i>s · a · l</i>	<i>r · e · s</i>	<i>m · i · l</i>

1.2.2 Kontinuerlig ljudning – med ljud utan rörelser

När tekniken med ljud och rörelse fungerar börjar man också träna *utan* rörelserna, således med ljudning endast. Nu lägger man till helordet vilket uttalas direkt efter den kontinuerliga ljudningen. Eleverna ska alltså dels ljuda kontinuerligt, dels säga helordet på normalt sätt, så här: *mmmiilll | mil*. Träna först med några få ord som eleverna känner väl till.

Övningen är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda ordet *os*. Vi ljudar tillsammans: *ooosss*. Sedan säger vi [*os*]. Alltså: *ooosss | os*”

Ord i denna övning är *os, al, mil, sal, mer, sa*. Fler ord som kan användas ges till höger.

	<i>kontinuerlig ljudning</i>	<i>helord</i>
VK	<i>ooosss</i>	<i>os</i>
VK	<i>aaalll</i>	<i>al</i>
KVK	<i>mmmiilll</i>	<i>mil</i>
KVK	<i>sssaaalll</i>	<i>sal</i>
KVK	<i>mmmeerrr</i>	<i>mer</i>
KV	<i>sssaaa</i>	<i>sa</i>

fler helord

is
er
sas, mor
mos, mal
ser, ros
le

I detta teknikträningsmoment är målet att alla ska förstå principen. Eleverna ska veta att de dels förväntas ljuda ihop hålljuden med vokalerna, dels uttala helordet efteråt. Inledningsvis är det första momentet mer krävande eftersom det innebär en analys av ordet i fonem, medan det andra momentet är att uttala ett enkelt ord (något de ju gör hela tiden). I nästa övning lägger vi till skriften.

1.2.3 Kontinuerlig ljudning – med ljud och skrift

Moment a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Moment b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Muntligt, med bara ljud. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men med nya ord. Vi ljudar tillsammans: *aaasss*. Sedan säger vi [as]. Alltså: *aaasss* | *as*”

Ord i denna övning är *as, il, sil, mas, mes, lam, so*. Det är inte nödvändigt att eleverna känner till orden. Om läraren behöver fler ord finns det några till under moment b.

[Eleverna hör, ljudar kontinuerligt och säger helordet]

	<i>läraren säger</i>		<i>eleverna säger</i>
VK	<i>as</i>		<i>aaasss</i> <i>as</i>
VK	<i>il</i>		<i>iiilll</i> <i>il</i>
KVK	<i>sil</i>		<i>sssiilll</i> <i>sil</i>
KVK	<i>mas</i>		<i>mmaaasss</i> <i>mas</i>
KVK	<i>lam</i>		<i>lllaamm</i> <i>lam</i>
KV	<i>so</i>		<i>ssssoo</i> <i>so</i>

b. Muntligt med ljud och skriftligt med bokstäver. Läraren visar eller projicerar orden på tavlan. Eleverna kan också sitta med underlaget framför sig. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men utifrån de skrivna orden. Jag pekar på ordet ni ska läsa. Ni ljudar ordet och säger helordet. Till exempel pekar jag på ordet *as* (pekar). Sen ljudar ni: *aaasss* och säger sedan [as]. Alltså: *aaasss* | *as*”

[Eleverna ser, ljudar och säger helordet]

Denna aktivitet kopplar på bokstäverna, men är i övrigt som ovan. Övning kan ske i grupp om gruppen är samkörd. Alternativt kan den ske i par eller individuellt (i så fall förslagsvis under cirkelträningsspass)

<i>as</i>	<i>os</i>	<i>is</i>	
<i>il</i>	<i>al</i>	<i>er</i>	
<i>sil</i>	<i>mil</i>	<i>sas</i>	<i>mor</i>
<i>mas</i>	<i>sal</i>	<i>mos</i>	<i>mal</i>

<i>lam</i>	<i>mer</i>	<i>ser</i>	
<i>so</i>	<i>sa</i>	<i>le</i>	

1.2.4 Uppdelad ljudning – med ljud och rörelse

Uppdelad ljudning utgör ett tekniskt mål i sig. Vid uppdelad ljudning separeras ljuden tydligt, tydligare än vid kontinuerlig ljudning. Detta ökar den fonologiska medvetenheten: *mm | ii | ll*. Uppdelad ljudning skärper också koncentrationen och är något mer avancerat som aktivitet än kontinuerlig ljudning. Den uppdelade ljudningen är eftersträvansvärd eftersom den lättare får en tydlig rytm vilket möjliggör effektivare gruppträning med ökad träningsintensitet.

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Som tidigare sätter vi upp övningen som två parallella rader med uppgifter som ska utföras samtidigt. (Vi kallar detta för ett *partitur*, med en term lånad från musikens värld där två stämmor noteras parallellt.) På den ena raden står den uppdelade ljudningen, på den andra raden rörelserna. Ord med annat typsnitt och punkt mellan bokstäverna signalerar att man gör rörelser (*i • s*). Själva rörelserna har beskrivits i avsnitt 1.1.1 ovan.

Som inledande övning passar det bra att igen koppla på rörelserna. Rörelserna stöttar själva uppdelningen och därmed också den fonologiska medvetenheten. Läraren säger vilka ord som ska ljudas och förevisar hur det går till. Eleverna gör efter. Principen är enkel och när eleverna har producerat ett par ord kan dessa ord repeteras med visst tempo (*ii ss, aa ll, ii ss, aa ll, ii ss ...*). Där sker själva träningen. Eleverna kommer att snabbt förstå vad som förväntas. När två ord sitter går man vidare. I exemplen nedan används samma ord som ovan men med omkastad ordning.

Partitur för <i>is, al</i>				
uppdelad ljudning	<i>ii ss</i>	<i>aa ll</i>	<i>ii ss</i>	<i>aa ll</i>
rörelser	<i>i • s</i>	<i>a • l</i>	<i>i • s</i>	<i>a • l</i>

Partitur för <i>el, os</i>				
uppdelad ljudning	<i>ee ll</i>	<i>oo ss</i>	<i>ee ll</i>	<i>oo ss</i>
rörelser	<i>e • l</i>	<i>o • s</i>	<i>e • l</i>	<i>o • s</i>

Partitur för <i>mil, ser</i>				
uppdelad ljudning	<i>mm ii ll</i>	<i>ss ee rr</i>	<i>mm ii ll</i>	<i>ss ee rr</i>
rörelser	<i>m • i • l</i>	<i>s • e • r</i>	<i>m • i • l</i>	<i>s • e • r</i>

Partitur för <i>ros, sal</i>				
uppdelad ljudning	<i>rr oo ss</i>	<i>ss aa ll</i>	<i>rr oo ss</i>	<i>ss aa ll</i>
rörelser	<i>r • o • s</i>	<i>s • a • l</i>	<i>r • o • s</i>	<i>s • a • l</i>

Partitur för <i>le, sa</i>				
uppdelad ljudning	<i>ll ee</i>	<i>ss aa</i>	<i>ll ee</i>	<i>ss aa</i>

rörelser	· e	s · a	· e	s · a
----------	-----	-------	-----	-------

Principen är enkel. Efter en stund vill man ha mer variation.

<i>mor, res, sal, mil</i>				
uppdelad ljudning	<i>mm oo rr</i>	<i>rr ee ss</i>	<i>ss aa ll</i>	<i>mm ii ll</i>
rörelser	<i>m · o · r</i>	<i>r · e · s</i>	<i>s · a · l</i>	<i>m · i · l</i>

1.2.5 Uppdelad ljudning – med ljud utan rörelser

När tekniken med uppdelad ljudning och rörelse fungerar börjar man också träna *utan* rörelserna, således med ljudning endast. Nu lägger man till helordet vilket uttalas direkt efter den uppdelade ljudningen. Eleverna ska alltså dels ljuda uppdelat, dels säga helordet på normalt sätt, så här: *mm | ii | ll | mil*. Träna först med några få ord som eleverna känner väl till.

a. Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Momentet har språklekskaraktär. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda ordet *os*. Vi ljudar tillsammans: *oo | ss*. Sedan säger vi [*os*]. Alltså: *oo | ss | os*”. [Eleverna hör, ljudar uppdelat och säger helordet]

Ord i denna övning är *os, al, mil, sal, mer, sa*. Vid behov kan fler ord hämtas från tidigare övningar.

	<i>uppdelad ljudning</i>	<i>helord</i>
VK	<i>oo ss</i>	<i>os</i>
VK	<i>aa ll</i>	<i>al</i>
KVK	<i>mm ii ll</i>	<i>mil</i>
KVK	<i>ss aa ll</i>	<i>sal</i>
KVK	<i>mm ee rr</i>	<i>mer</i>
KV	<i>ss aa</i>	<i>sa</i>

I själva teknikträningen är målet att alla ska förstå principen. Eleverna ska veta att de dels förväntas kunna ljuda ljuden uppdelat, dels kunna uttala helordet efteråt. Det första momentet är inledningsvis mer krävande eftersom det innebär en analys av ordet i fonem, medan det andra momentet är att uttala ett enkelt ord (något de ju gör hela tiden).

b. När övningen börjar fungera kan det vara läge att repetera momentet med visad skrift. [Eleverna ser, hör, ljudar uppdelat och säger helordet]

<i>os</i>	<i>al</i>	<i>sal</i>
<i>mil</i>	<i>mer</i>	<i>sa</i>

1.2.6 Uppdelad ljudning – med ljud och med skrift

Moment a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Moment b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Muntligt, med bara ljud. Läraren säger andra ord som eleverna ska utföra uppdelad ljudning på, följt av helordet: *as, il, sil, mas, mes, lam, so*. Det är inte nödvändigt att eleverna känner till orden. Om läraren behöver fler ord finns det några till under moment b. [Eleverna hör, ljudar uppdelat och säger helordet]

	<i>läraren säger</i>		<i>eleverna säger</i>
VK	<i>as</i>		<i>aa ss as</i>
VK	<i>il</i>		<i>ii ll il</i>
KVK	<i>sil</i>		<i>ss ii ll sil</i>
KVK	<i>mas</i>		<i>mm aa ss mas</i>
KVK	<i>lam</i>		<i>ll aa mm lam</i>
KV	<i>so</i>		<i>ss oo so</i>

b. Muntligt med ljud och skriftligt med bokstäver. Läraren visar eller projicerar orden på tavlan. Eleverna kan också sitta med underlaget framför sig. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men utifrån de skrivna orden. Jag pekar på ordet ni ska läsa. Ni ljudar ordet och säger helordet. Till exempel pekar jag på ordet *lam* (pekar). Sen ljudar ni: *ll | aa | mm* och säger sedan [*lam*]. Alltså: *ll aa mm | lam*”. [Eleverna ser, hör, ljudar och säger helordet]

<i>lam</i>	<i>mer</i>	<i>ser</i>	
<i>as</i>	<i>os</i>	<i>is</i>	
<i>so</i>	<i>sa</i>	<i>le</i>	
<i>sil</i>	<i>mil</i>	<i>sas</i>	<i>mor</i>
<i>il</i>	<i>al</i>	<i>er</i>	
<i>mas</i>	<i>sal</i>	<i>mos</i>	<i>mal</i>

1.2.7 Avslutande kommentar

Arbetet med ljudningsteknik i elevgruppen kommer att klargöra var eleverna befinner sig. Samtidigt tränas eleverna i den alfabetiska principen. Den uppdelade ljudningen är eftersträfvärd eftersom den tyder på högre fonologisk medvetenhet. Den behöver vara inom räckhåll för eleverna som grupp för att vara funktionell som pedagogisk resurs (tydlig och gemensam rytm).

Några elever kommer att lära sig några av orden utantill och så att säga ljuda ihop dem ur minnet under teknikträningen. Det gör ingenting – när den egentliga läsavkodningsträningen kommer igång finns massor med nya former att avkoda.

1.3 Ljudning vid egentlig läsavkodningsträning (LÄSA)

Den egentliga läsavkodningsträningen inleds med (riktiga) ord där vokalen står först och följs av en konsonant. Betoningen hamnar då naturligt på vokalen. Ljudningsmetoderna ger ungefär samma tryck till varje ljud och därför kan det vara väsentligt att eleverna så lätt som möjligt ska hitta till det naturliga uttalet av ordet när det uttalas som helord. Det är alltså skälet till att ta ord med strukturen VK (Vokal + Konsonant) före ord med strukturen KV (Konsonant + Vokal) i övningarna ovan och nedan.

Exemplen ges i fonemgrupper, dels *merisola*, dels *merisola + yöäuå* vilket vi kallar *expanderad merisola*. Läraren kan förstås blanda ordgrupperna vid behov, vid repetition, osv. Träna ett ord i taget – orden är uppställda i tabeller för att spara utrymme.

Ljudningen kan ske helt muntligt, utan skrift (=språklek), eller muntligt i kombination med läsning av bokstäver (=egentlig läsning). Om uppdelad ljudning fungerar i gruppen är det att föredra, men kontinuerlig ljudning fungerar också.

Då och då kan man behöva befästa enskilda vokaler eller konsonanter. Då kan rörelserna komma väl till pass och kombineras med själva ljudningen. Helorden sägs utan rörelser.

1.3.1 Ljuda med riktiga ord – merisola

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet. Läraren säger ungefär så här: ”Jag säger ordet *is* och ni ljudar ordet *ii | ss* (eller *iii sss*) och sen säger ni helordet *is*.”

a. Eleverna hör, ljudar och säger helordet

Eleverna ser ordet, ljudar och säger helordet. Läraren säger ungefär så här: ”Jag pekar på ordet *el* och ni ljudar ordet *ee | ll* (eller *eeelll*) och sen säger ni helordet *el*.”

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet.

VK	is	el	er
<i>kontinuerlig</i>	<i>iii sss is</i>	<i>eeelll el</i>	<i>eeerrr er</i>
<i>uppdelad</i>	<i>ii ss is</i>	<i>ee ll el</i>	<i>ee rr er</i>

VK	is	el	er		
VK	al	as	os		
KVK	ris	ros	ser	sal	
KVK	mor	mer	sil	mes	
KVK	sol	ras	ler	ram	mas
KVK	mal	mil	mas	lam	ler
KVK	mes	mos	res		
KVK	mim	ror	ses	mem	rar
KV	sa	se	le	ro	la
KV	mo	lo	so		

1.3.2 Ljuda med riktiga ord – expanderad merisola

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet.

VK	öl	ål	yr	är	år
<i>kontinuerlig</i>	<i>ööölll öl</i>	<i>ååålll ål</i>	<i>yyyrrr yr</i>	<i>ääärrr yr</i>	<i>ääärrr yr</i>
<i>uppdelad</i>	<i>öö ll öl</i>	<i>åå ll ål</i>	<i>yy rr yr</i>	<i>ää rr yr</i>	<i>ää rr yr</i>

VK	öl	ål	yr	är	år
VK	ös	ås	ur	yl	
KVK	rös	rys	sur	säl	
KVK	mör	myr	syl	mus	mås
KVK	söl	rös	lär	råm	mur
KVK	mål	mäl	mys	lam	lår
KVK	mys	mös	rus	lös	lur
KVK	rår	rör	sys	sås	
KV	sy	så	ly	rå	lä
KV	må	mu	mö	my	rö

1.3.3 Ljuda med pseudoord – merisola

Pseudoorden kommer väl till pass när man vill höja utmaningen lite. Nu måste eleverna verkligen lyssna efter ljuden i orden utan att kunna gissa (via betydelse).

Vi gör samma uppdelning med pseudoorden som med de riktiga orden, således dels *merisola*, dels *expanderad merisola*.

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet.

VK	il	im	ir	em	es
<i>kontinuerlig</i>	<i>iiilll il</i>	<i>iiimmm im</i>	<i>iiirrr ir</i>	<i>eeemmm em</i>	<i>eeesss es</i>
<i>uppdelad</i>	<i>ii ll il</i>	<i>ii mm im</i>	<i>ii rr ir</i>	<i>ee mm em</i>	<i>ee ss es</i>

VK	il	im	ir	em	es
----	----	----	----	----	----

VK	am	ar	os	or	ol
KVK	ril	rol	sel	sam	sor
KVK	lor	mel	sir	los	les
KVK	mar	ral	sar		
KVK	mam	rir	sis	lel	lal
KV	ma	si	me	ra	li
KV	mi	ri	re		

1.3.4 Ljuda med pseudoord – expanderad merisola

Pseudoorden höjer utmaningen lite. Nu måste eleverna verkligen lyssna efter ljuden i orden utan att kunna gissa (via betydelse).

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet.

VK	äl	ym	ör	äm
<i>kontinuerlig</i>	<i>ääälll äl</i>	<i>yyymmm ym</i>	<i>ööörrr ör</i>	<i>ääämmm äm</i>
<i>uppdelad</i>	<i>ää ll äl</i>	<i>yy mm ym</i>	<i>öö rr ör</i>	<i>ää mm äm</i>

VK	äl	ym	ör	äm	
VK	um	ul	us	ys	
KVK	rul	räl	röl	rål	ryl
KVK	lyr	mul	sör	lym	les
KVK	mar	ral	sar	säm	
KVK	måm	ryr	sös	lyl	lul
KV	mä	sö	ry	lå	ru

1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden

Konturera eller skriv de riktiga orden med stöd av schabloner. Låt eleverna använda papper med stödlinjer om det passar bättre för gruppen. Eleverna fyller i orden samtidigt som de säger ljuden. Materialet är uppdelat i *merisola* och *expanderad merisola*.

Denna övning kan läraren leda eller så kan eleverna sitta med övningen enskilt.

En (lekfull) variation är att läraren säger ett ord i mängden och eleverna söker upp ordet och konturerar (eller skriver), samtidigt som de säger ljuden. Formatet väljs utifrån om övningen sker som gruppträning eller som del av cirkelträning.

Inramat material bör också finnas i utskriften form, antingen för att visa eleverna eller som övningsmaterial för eleverna. [Eleven ser, säger, konturerar]

1.4.1 Konturera och befäst merisola

is	el	er	al	as	os	
ris	ros	ser	sal	mor	mer	
sil	mes	sol	ras	ler	ram	so
mas	mal	mil	mas	lam	ler	mem
mes	mos	res	mim	ror	ses	rar
sa	se	le	ro	la	mo	lo

1.4.2 Konturera och befäst expanderad merisola

rös	rys	sur	säl	lä
öl	ål	yr	är	år
mör	myr	syl	råm	mus
sy	så	ly	rå	lår

söl	rös	lär	mål	mys
ös	ås	ur	yl	lam
mys	mös	rus	lös	lur
rår	rör	sys	sås	
må	mu	mö	my	rö

1.5 Segmentering

1.5.1 Segmentera skrivna ord med rörelser – merisola

Segmentering av skrivna ord. Eleverna har tränat att identifiera vokalbokstäver och göra rörelser + ljud till dem (*Fonemdifferentiering 1*, sista delen). I detta moment sker samma arbete i princip men med **hela ord** (med eller utan betydelse) istället för med enskilda bokstäver. Rörelser markeras med punkt mellan bokstäverna (m · i · l). Rörelserna har indikerats bara på första raden. För de

övriga orden förväntas eleverna identifiera vilka ljuden är genom att avkoda orden i vänsterspalten. Därför har många rutor lämnats tomma.

Djursymbolerna tjänar som orientering. Läraren kan säga att ”nu gör vi de tre orden vid giraffen”, eller ”börja nu med kamelkolumnen”, osv. Eleverna behöver arbetsblad.

Se orden, identifiera ljuden, gör rörelserna och säg ljuden.

							
 is	i · s		se	s · e	el	e · l	
 le			sa		os		
 al			mo		ram		
 ro			la		lo		
 so			mal		mas		
 sal			mes		mer		
 ris			ros		mor		
 sil			sol		ler		
 mos			mil		mim		

1.5.2 Segmentera skrivna ord med rörelser – expanderad merisola

Se orden, identifiera ljuden, gör rörelserna och säg ljuden. Rörelserna har indikerats bara på första raden. För de övriga orden förväntas eleverna identifiera vilka ljuden är genom att avkoda orden i vänsterspalten. Därför har många rutor lämnats tomma.

							
 ös	ö · s		ås	å · s	år	å · r	
 ål			öl		är		
 rå			rö		mur		
 sy			sur		rus		
 mås			mös		myr		
 sås			rör		läs		
 säl			mys		lös		

1.5.3 Segmentera fler skrivna ord med rörelser – expanderad merisola

Se orden, identifiera ljuden, gör rörelserna och säg ljuden. Rörelserna har indikerats bara på första raden. För de övriga orden förväntas eleverna identifiera vilka ljuden är genom att avkoda orden i vänsterspalten. Därför har många rutor lämnats tomma.

	så	s · å	lä	l · ä	yr	y · r	
	yl		mu		mö		
	rös		my		mör		
	rys		syl		mus		
	lär		lår		söl		
	sys		lur		mem		
	mål		lam		mus		

1.5.4 Skriv ord – merisola

Skriftlig övning: Eleverna ser ordet till vänster, skriver bokstäverna i rutorna, ljudar och läser helorden till höger. Eleven får här visuellt stöd med segmenteringen från helordet.

Först läses riktiga ord. Ordningen på orden är varierad. Uppdelning enligt *merisola* och *expanderad merisola*, mest för att man enkelt ska kunna växla mellan övningar.

	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!		SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!
mos	m	o	s	mos	se	s	e		se
is				is	el				el
al				al	rar				rar
mo				mo	lo				lo
ris				ris	ros				ros
mor				mor	mer				mer
sol				sol	ras				ras
mal				mal	mil				mil
ler				ler	ram				ram
res				res	le				le

	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!		SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!
ses				ses	mem				mem
mas				mas	lam				lam

ser				ser	sal				sal
sil				sil	mes				mes
ro				ro	la				la
os				os	sa				sa
mim				mim	ror				ror
so				so	er				er
as				as	mos				mos

1.5.5 Skriv ord – expanderad merisola

Skriftlig övning: Eleverna ser ordet till vänster, skriver bokstäverna i rutorna, ljudar och läser helorden till höger. Eleven får visuellt stöd med segmenteringen från helordet.

	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!		SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!
mör	m	ö	r	mör	rö	r	ö		rö
rys				rys	säl				säl
myr				myr	mys				mys
mås				mås	rår				rår
lär				lär	lur				lur
mäl				mäl	lam				lam
mös				mös	lös				lös
mal				mal	sås				sås
rör				rör	ål				ål

	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!		SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!
må				må	år				år
my				my	ås				ås
sur				sur	så				så
syl				syl	lä				lä

söl				söl	mö				mö
mur				mur	öl				öl
ly				ly	är				är
rus				rus	ror				ror
sys				sys	så				så
lår				lår	lä				lä

1.6 Läsa text

1.6.1 Läs texter med merisola

Eleverna har arbetat mycket med enskilda ord. I det här avsnittet omsätts den kunskapen till läsning av text. Meningarna är korta men bildar ändå meningsfulla om än något avskalade uttryck.

a. Läraren leder övningen. Läraren väljer en mening, pekar på en mening och ber eleverna förbereda sig för att läsa ut det som står. Sedan läses meningen med ljudning, ord för ord och därefter hela meningen. Så här kan det ske: *mm | oo | rr | mor | ll | ee | rr | ler || mor ler*. (Ljudning kan också ske kontinuerligt förstås)

b. Eleverna arbetar i par. Beroende på förmåga kan man läsa helorden direkt (*ros ler*), ljuda uppdelat ord för ord och sedan läsa hela meningen (*rr | oo | ss | ros | ll | ee | rr | ler || ros ler*).

c. Läraren väljer en mening, pekar på ett ord eller hela meningen och ber eleverna förbereda sig för att läsa ut det som står. Beroende på vad som passar kan eleverna få ljuda högt eller tyst. När alla är redo läses ordet eller meningen i kör.

1	mor ler	ros ler	mas ler	mor ser
2	mor ser sol	mor ser is	mor ser mos	mor ler i ro
3	lo ler	lo ser ris	lo ser sol	lo ler i os
4	mal la ros i ris	mor ror mil	mas ser ram	er mor ser mos
5	mor sa sil	lo la sil i mos	lo ser mes i ro	

1.6.2 Skriv av texter

Välj tre av meningarna ovan och skriv av dem på varsin rad här nedanför. När du är klar läser du dina texter för din lärare eller din班kamrat.

.....

.....

.....

.....

1.6.3 Skriv egna texter

Skriv tre meningar med ett ord ur varje hög. När du är klar läser du dina texter för din lärare eller din bänkkamrat.

1		2		3
{mor, lo, mas}		{ler, ser, la, sa}		{ros, mos, sol, sil}

1.6.4 Läs texter med expanderad merisola

I det här avsnittet omsätts ordavkodning till läsning av text. Meningarna är korta men bildar ändå meningsfulla om än något avskalade uttryck.

- Eleverna arbetar i par. Beroende på förmåga kan man läsa helorden direkt (mor ler), ljuda uppdelat ord för ord och sedan läsa hela meningen (*mm | oo | rr | mor | ll | ee | rr | ler || mor ler*).
- Läraren väljer en mening, pekar på ett ord eller hela meningen och ber eleverna förbereda sig för att läsa ut det som står. Beroende på vad som passar kan eleverna få ljuda högt eller tyst. När alla är redo läses ordet eller meningen i kör.

1	mor lär	ros ler i sol	yr mas ler	mor ser ur
---	---------	---------------	------------	------------

2 Kodknäckning med fler fonemgrafem

2.1 Introducera fyra nya konsonanter: b, n, t, k

När övningarna i det första avsnittet av detta dokument (Riktad kodknäckning) bemästras av eleverna passar det bra att lägga till några konsonanter. Redan med de fyra nya konsonanterna /b, n, t, k/ blir möjligheterna till att bilda nya ord att avkoda betydligt större. Konsonanterna kan som grupp kallas för *benitoka*-konsonanterna. Vi lägger dock inte till fler än fyra konsonanter eftersom det är viktigt att stabilisera de andra konsonanterna.

2.1.1 Rörelser till konsonanterna b, n, t, k

/b/ bbb – bra – 👍

/n/ nnn – nej, nej – fingret gör avvärijande rörelse i sidled

/t/ ttt – tack – handen över hjärtat som ett tack

/k/ kkk – knacka – knacka på en dörr med fingret

2.1.2 Träna fonem och rörelse

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger konsonanten genom att ljuda den. Observera att bara /n/ är hålljud denna gång. De andra konsonanterna får uttalas utan att vara långa som [t^{hu}], [k^{hu}] och [b^u]. Det är inte svårt. Eleverna säger ljudet och gör rörelsen efter läraren. Eftersträva en jämn rytm.

[Eleven hör, säger och gör rörelsen]

Material som stöd för läraren.

i.	n t n t n t	k b k b k b
	n k n k n k	b t b t b t
ii.	t n n t t b t	b k k t k n b
	b n b n k n	t k t k n k

2.1.3 Etablera och repetera skriftbilden

Denna aktivitet kopplar på bokstäverna. Visa en skylt eller projicera eller skriv bokstäverna på tavlan.

a. Läraren pekar på en bokstav och säger konsonantljudet (ljuda hålljudet: *nnn*, *ttt*, osv). Eleverna ser bokstaven, säger ljudet och gör rörelsen. [Eleven hör, ser, säger och gör rörelser.]

b. Läraren pekar på en bokstav *utan* att ljuda. Eleverna säger ljudet, gör rörelsen och ser bokstaven. [Eleven ser, säger och gör rörelser]

Material som stöd för läraren: skylt + förslag på övningsserier

- i. n t n t n t k b k b k b
 n k n k n k b t b t b t
- ii. t n n t t b t b k k t k n b
 b n b n k n t k t k n k

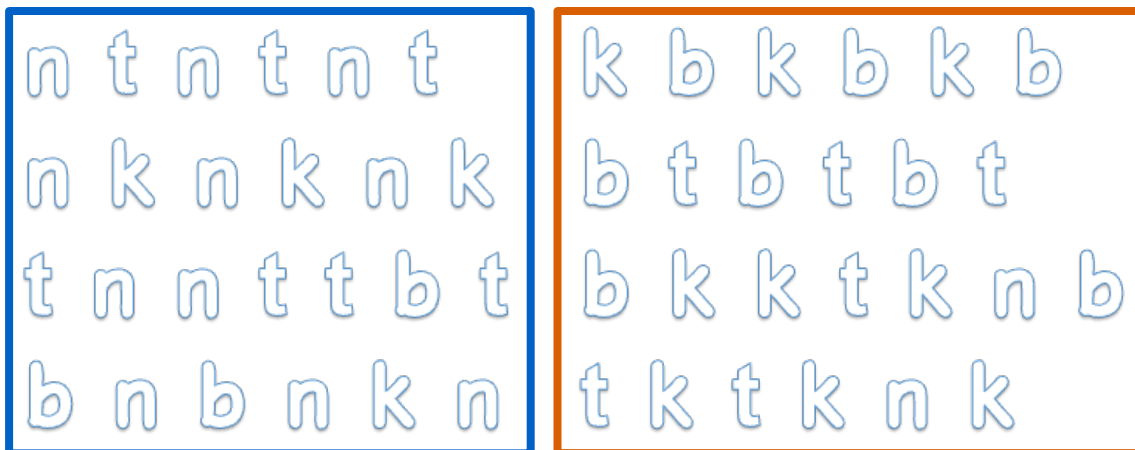
2.1.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden

I denna övning ersätts rörelsen till ljudet med konturering eller skrivning av bokstaven. Konturering kan ske med fingret men hellre med en penna som eleven håller med god pennfattning. Pennan kan gärna vara vänd eller ha stiftet (eller kulspetsen) infälld. Om eleverna ska skriva istället för konturera kan det vara lättare att skriva på ett blad med stödlinjer än att skriva direkt i schabloner som dessa.

a. Läraren säger ljudet. Eleverna konturerar eller skriver bokstaven och säger ljudet. [Eleven hör, säger, konturerar]

b. Eleverna arbetar individuellt och konturerar/skriver bokstaven och säger ljudet. [Eleven ser, säger, konturerar]

Konturerings- och skrivträningen är en central del av befästandet av representationen av fonemgrafemet i hjärnan. Inramat material bör också finnas i utskriven form, antingen för att visa eleverna eller som övningsmaterial för eleverna (se Elevernas dokument till B).

2.1.5 Repetera fonem och rörelse med vokaler

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. I aktiviteten dyker vokalerna upp i sekvenserna med konsonanter. Vokalerna (med ljud och rörelser) är bekanta för eleverna från fonemdifferentieringen. Också de fyra konsonanterna från *merisola* repeteras också (1.1). Läraren säger ett ljud i taget i varje sekvens (ljudar) och eleverna säger efter och gör rörelsen. Eftersträva en jämn rytm. [Eleven hör, säger och gör rörelser]

Material som stöd för läraren:

i.	n b n t k o k	t a n b y b
	t i n k u b n	ö n t k ä å a
ii.	å k b i t n ä	t k a b ö i y
	y b a k t a t	t a k n i n u
iii.	n b i m t r o	k t a n b y l ö y
	t a r k u b m n	ö s t k ä l å r a
iv.	l å k y b m i t n	ä s k a b ö r i s
	s y b l a m k t	a n r a s k i n r

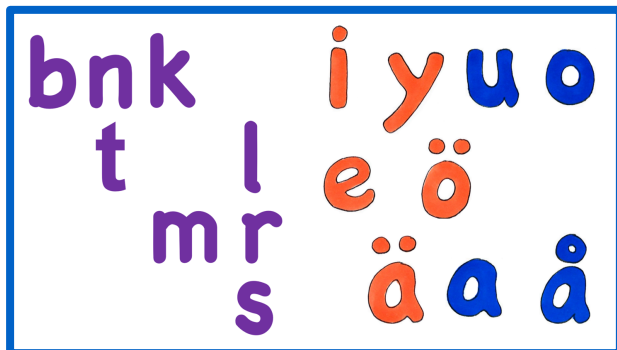
2.1.6 Repetera och befäst skriftbilden med vokalerna

Denna aktivitet kopplar på bokstäverna. Visa en skylt eller projicera eller skriv bokstäverna på tavlan.

a. Läraren pekar på en bokstav och säger ljudet (ljudar: *nnn, bbb, ttt*, osv.). Eleverna ser bokstaven, säger ljudet och gör rörelsen. [Eleven hör, ser, säger och gör rörelser.]

b. Läraren pekar på en bokstav *utan* att ljuda. Eleverna ser bokstaven, säger ljudet och gör rörelsen. [Eleven ser, säger och gör rörelser.]

Material som stöd för läraren: expanderad skylt + förslag på övningsserier (samma som 2.1.5).

i.	n b n t k o k	t a n b y b
	t i n k u b n	ö n t k ä å a
ii.	å k b i t n ä	t k a b ö i y
	y b a k t a t	t a k n i n u
iii.	n b i m t r o	k t a n b y l ö y
	t a r k u b m n	ö s t k ä l å r a

2.2 Teknikträning av ljudning

Lästräning innehåller moment med ljudning och segmentering. Dessa samverkar för att klargöra kopplingarna mellan ljud och skrift. Som termen indikerar tydliggör segmentering fonemgrafemen när de uppträder i en följd (som i ord). Ljudning kan användas både för att stötta segmenteringen och för att underlätta utläsandet av bokstavssekvenser. Det kallas ibland för sammanljudning.

I detta avsnitt upprepas teknikträning av ljudning från avsnitt 1.2 ovan, men baserat på *expanderade merisola* och *benitoka*. För den lärare som arbetat igenom hela avsnitt 1.2 med sina elever kommer tekniken mycket lätt kunna appliceras på de nya konsonanter som introducerats i avsnitt 2. Två sätt att ljuda tränas, nämligen *kontinuerlig ljudning* och *uppdelat ljudning*. Inledningsvis kombineras ljudningen med rörelser. Efterhand kopplas rörelserna bort, men de finns hela tiden med som en resurs för förtydligande och som ett stöd för att identifiera ljud och ljudsekvenser.

2.2.1 Kontinuerlig ljudning – med ljud och rörelse

Vid kontinuerlig ljudning utnyttjas hållegenskapen hos hålljuden. Man övergår från det ena ljudet till det andra utan avbrott: *nnnyyy*. I den inledande träningen utnyttjas de rörelser som är kopplade till ljuden. Detta stärker den fonologiska medvetenheten. Vi sätter upp övningen som två parallella rader med uppgifter som ska utföras samtidigt. (Vi kallar detta för ett *partitur*, med en term lånad från musikens värld där två stämmor noteras parallellt.) På den ena raden står den kontinuerliga ljudningen, på den andra raden rörelserna. Ord med annat typsnitt och punkt mellan bokstäverna signalerar att man gör rörelser (*n · y*). Själva rörelserna har beskrivits i avsnitt 2.1.1 ovan.

Denna övning är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger vilka ord som ska ljudas och förevisar hur det går till. Eleverna gör efter. Principen är enkel. När eleverna har producerat ett par ord kan dessa ord repeteras med visst tempo (*nnnyyy, ööönnn, nnnnyyy, ööönnn, nnnnyyy...*). Där sker själva träningen. Eleverna kommer att snabbt förstå vad som förväntas. När två ord sitter går man vidare.

Observera att kontinuerlig ljudning med klusilerna /b, t, k/ är lite svårare, men det går. Det är då lättare att ljuda uppdelat. Om eleverna tillägnat sig uppdelat ljudning kan man gå direkt till den (2.2.4 och framåt).

Partitur för <i>ny, ön</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>nnnyyy</i>	<i>ööönnn</i>	<i>nnnyyy</i>	<i>ööönnn</i>
rörelser	<i>n · y</i>	<i>ö · n</i>	<i>n · y</i>	<i>ö · n</i>

Partitur för <i>be, ta</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>bbbeee</i>	<i>tttaaa</i>	<i>bbbeee</i>	<i>tttaaa</i>
rörelser	<i>b · e</i>	<i>t · a</i>	<i>b · e</i>	<i>t · a</i>

Partitur för <i>tål, kal</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>tttååålll</i>	<i>kkkaaalll</i>	<i>tttååålll</i>	<i>kkkaaalll</i>
rörelser	<i>t · å · l</i>	<i>k · a · l</i>	<i>t · å · l</i>	<i>k · a · l</i>

Partitur för <i>kub, rot</i>				
------------------------------	--	--	--	--

kontinuerlig ljudning	<i>kkkuuubbb</i>	<i>rrroottt</i>	<i>kkkuuubbb</i>	<i>rrroottt</i>
rörelser	<i>k · u · b</i>	<i>r · o · t</i>	<i>k · u · b</i>	<i>r · o · t</i>

Partitur för <i>bås, lek</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>bbbååsss</i>	<i>llleekkk</i>	<i>bbbååsss</i>	<i>llleekkk</i>
rörelser	<i>b · å · s</i>	<i>l · e · k</i>	<i>b · å · s</i>	<i>l · e · k</i>

Principen är som sagt enkel. Efter en stund vill man ha mer variation.

<i>kor, bas, tåt, nöt</i>				
kontinuerlig ljudning	<i>kkkooorr</i>	<i>bbbaaass</i>	<i>tttååttt</i>	<i>nnnöööttt</i>
rörelser	<i>k · o · r</i>	<i>b · a · s</i>	<i>t · å · t</i>	<i>n · ö · t</i>

2.2.2 Kontinuerlig ljudning – med ljud utan rörelser

När tekniken med ljud och rörelse fungerar börjar man också träna *utan* rörelserna, således med ljudning endast. Nu lägger man till helordet vilket uttalas direkt efter den kontinuerliga ljudningen. Eleverna ska alltså dels ljuda kontinuerligt, dels säga helordet på normalt sätt, så här: *ööönnn | ön*. Träna först med några få ord som eleverna känner väl till.

Övningen är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda ordet *ön*. Vi ljudar tillsammans: *ööönnn*. Sedan säger vi [*ön*]. Alltså: *ööönnn | ön*”

Ord i denna övning är *ön, tub, nöt, sak, kor, ny*. Fler ord som kan användas ges till höger.

	<i>kontinuerlig ljudning</i>	<i>helord</i>	<i>fler helord</i>
VK	<i>ööönnn</i>	<i>ön</i>	<i>ek</i>
KVK	<i>tttuuubbb</i>	<i>tub</i>	<i>ok</i>
KVK	<i>nnnöööttt</i>	<i>nöt</i>	<i>tok, ton</i>
KVK	<i>sssaakkk</i>	<i>sak</i>	<i>bak, bok</i>
KVK	<i>kkkooorr</i>	<i>kor</i>	<i>nit, syn</i>
KV	<i>nnnyyy</i>	<i>ny</i>	<i>ko</i>

I detta teknikträningsmoment är målet att alla ska förstå principen och i viss mån bli bra på att ljuda också med klusiler (/b, t, k/). Eleverna ska veta att de dels förväntas ljuda ihop ljuden oavsett om de är hålljud eller klusiler, dels uttala helordet efteråt. I nästa övning tillkommer skriften.

2.2.3 Kontinuerlig ljudning – med ljud och skrift

Moment a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Moment b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Muntligt, med bara ljud. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men med nya ord. Vi ljudar tillsammans: *eeennn*. Sedan säger vi [en]. Alltså: *eeennn | en*”

Ord i denna övning är *en, tak, buk, kub, bak, bo*. Det är inte nödvändigt att eleverna känner till orden. Om läraren behöver fler ord finns det några till under moment b.

[Eleverna hör, ljudar kontinuerligt och säger helordet]

	<i>läraren säger</i>		<i>eleverna säger</i>	<i>kommentar</i>
VK	<i>en</i>		<i>eeennn en</i>	
KVK	<i>tak</i>		<i>tttaaakkk tak</i>	
KVK	<i>buk</i>		<i>bbbuukkk buk</i>	
KVK	<i>kub</i>		<i>kkkuubbb kub</i>	
KVK	<i>bak</i>		<i>bbbaakkk bak</i>	
KV	<i>bo</i>		<i>bbbooo bo</i>	

b. Muntligt med ljud och skriftligt med bokstäver. Läraren visar eller projicerar orden på tavlan. Eleverna kan också sitta med underlaget framför sig. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men utifrån de skrivna orden. Jag pekar på ordet ni ska läsa. Ni ljudar ordet och säger helordet. Till exempel pekar jag på ordet *ek* (pekar). Sen ljudar ni: *eeekkk* och säger sedan [ek]. Alltså: *eeekkk | ek*”

[Eleverna ser, ljudar och säger helordet]

Denna aktivitet kopplar på bokstäverna, men är i övrigt som ovan. Övning kan ske i grupp om gruppen är samkörd. Alternativt kan den ske i par eller individuellt (i så fall förslagsvis under cirkelträningsspass)

<i>ek</i>	<i>ok</i>	<i>en</i>	
<i>nit</i>	<i>ban</i>	<i>ber</i>	
<i>sik</i>	<i>mat</i>	<i>tas</i>	<i>mot</i>
<i>bas</i>	<i>sak</i>	<i>bok</i>	<i>bal</i>
<i>nöt</i>	<i>nys</i>	<i>ben</i>	
<i>ny</i>	<i>bo</i>	<i>ta</i>	<i>ko</i>

2.2.4 Uppdelad ljudning – med ljud och rörelse

Uppdelad ljudning utgör ett tekniskt mål i sig. Vid uppdelad ljudning separeras ljuden tydligt, tydligare än vid kontinuerlig ljudning. Detta ökar den fonologiska medvetenheten: *nn | yy*. Uppdelad ljudning skärper också koncentrationen och är något mer avancerat som aktivitet än

kontinuerlig ljudning. Den uppdelade ljudningen är eftersträvansvärd eftersom den den lättare får en tydlig rytm vilket möjliggör effektivare gruppträning med ökad träningsintensitet.

Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Som tidigare sätter vi upp övningen som två parallella rader med uppgifter som ska utföras samtidigt. (Vi kallar detta för ett *partitur*, med en term lånad från musikens värld där två stämmor noteras parallellt.) På den ena raden står den uppdelade ljudningen, på den andra raden rörelserna. Ord med annat typsnitt och punkt mellan bokstäverna signalerar att man gör rörelser (n · y). Själva rörelserna har beskrivits i avsnitt 1.1.1 och 2.1.1 ovan.

Som inledande övning passar det bra att igen koppla på rörelserna. Rörelserna stöttar själva uppdelningen och därmed också den fonologiska medvetenheten. Läraren säger vilka ord som ska ljudas och förevisar hur det går till. Eleverna gör efter. Principen är enkel och när eleverna har producerat ett par ord kan dessa ord repeteras med visst tempo (*nn yy, öö nn, nn yy, öö, nn ...*). Där sker själva träningen. Eleverna kommer att snabbt förstå vad som förväntas. När två ord sitter går man vidare. I exemplen nedan används samma ord som ovan men med omkastad ordning.

Partitur för <i>is, al</i>				
uppdelad ljudning	<i>nn yy</i>	<i>öö nn</i>	<i>nn yy</i>	<i>öö nn</i>
rörelser	n · y	ö · n	n · y	ö · n

Partitur för <i>el, os</i>				
uppdelad ljudning	<i>bb ee</i>	<i>tt aa</i>	<i>bb ee</i>	<i>tt aa</i>
rörelser	b · e	t · a	b · e	t · a

Partitur för <i>mil, ser</i>				
uppdelad ljudning	<i>tt åå ll</i>	<i>kk aa ll</i>	<i>tt åå ll</i>	<i>kk aa ll</i>
rörelser	t · å · l	k · a · l	t · å · l	k · a · l

Partitur för <i>ros, sal</i>				
uppdelad ljudning	<i>kk uu bb</i>	<i>rr oo tt</i>	<i>kk uu bb</i>	<i>rr oo tt</i>
rörelser	k · u · b	r · o · t	k · u · b	r · o · t

Partitur för <i>le, sa</i>				
uppdelad ljudning	<i>bb åå ss</i>	<i>ll ee kk</i>	<i>bb åå ss</i>	<i>ll ee kk</i>
rörelser	b · å · s	l · e · k	b · å · s	l · e · k

Principen är enkel. Efter en stund vill man ha mer variation.

<i>mor, res, sal, mil</i>				
uppdelad ljudning	<i>kk oo rr</i>	<i>bb aa ss</i>	<i>tt åå tt</i>	<i>nn öö tt</i>
rörelser	k · o · r	b · a · s	t · å · t	n · ö · t

2.2.5 Uppdelad ljudning – med ljud utan rörelser

När tekniken med uppdelad ljudning och rörelse fungerar börjar man också träna *utan* rörelserna, således med ljudning endast. Nu lägger man till helordet vilket uttalas direkt efter den uppdelade ljudningen. Eleverna ska alltså dels ljuda uppdelat, dels säga helordet på normalt sätt, så här: *bb | aa | ss | bas*. Träna först med några få ord som eleverna känner väl till.

a. Denna aktivitet är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Momentet har språklekskaraktär. Läraren säger/förevisar och eleverna säger efter. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda ordet *ut*. Vi ljudar tillsammans: *uu | tt*. Sedan säger vi [ut]. Alltså: *uu | tt | ut*”

Ord i denna övning är *ut, åk, byn, tån, kok, bu*. Vid behov kan fler ord hämtas från tidigare övningar.

	<i>uppdelad ljudning</i>	<i>helord</i>
VK	<i>uu tt</i>	<i>ut</i>
VK	<i>åå kk</i>	<i>åk</i>
KVK	<i>bb yy nn</i>	<i>byn</i>
KVK	<i>tt åå nn</i>	<i>tån</i>
KVK	<i>kk oo kk</i>	<i>kok</i>
KV	<i>bb uu</i>	<i>bu</i>

I själva teknikträningen är målet att alla ska förstå principen. Eleverna ska veta att de dels förväntas kunna ljuda ljuden uppdelat, dels kunna uttala helordet efteråt. Det första momentet är inledningsvis mer krävande eftersom det innebär en analys av ordet i fonem, medan det andra momentet är att uttala ett enkelt ord (något de ju gör hela tiden).

b. När övningen börjar fungera kan det vara läge att repetera momentet med visad skrift.

<i>ut</i>	<i>byn</i>	<i>åk</i>
<i>tån</i>	<i>bu</i>	<i>kok</i>

2.2.6 Uppdelad ljudning – med ljud och med skrift

Moment a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Moment b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Muntligt, med bara ljud. Läraren säger andra ord som eleverna ska utföra uppdelad ljudning på, följt av helordet: *åt, ök, ät, buk, böl, sök, lok, nu*. Det är inte nödvändigt att eleverna känner till orden. Om läraren behöver fler ord finns det några till under moment b.

[Eleverna hör, ljudar uppdelat och säger helordet]

Läraren säger	eleverna säger
---------------	----------------

VK	åt	åå tt	åt
VK	ök	öö kk	ök
VK	ät	ää tt	ät
KVK	buk	bb uu kk	buk
KVK	böl	bb öö ll	böl
KVK	sök	ss öö kk	sök
KVK	lok	ll oo kk	lok
KV	nu	nn uu	nu

b. Muntligt med ljud och skriftligt med bokstäver. Läraren visar eller projicerar orden på tavlan. Eleverna kan också sitta med underlaget framför sig. Läraren kan säga ungefär så här: ”Nu ska vi ljuda som i förra övningen, men utifrån de skrivna orden. Jag pekar på ordet ni ska läsa. Ni ljudar ordet och säger helordet. Till exempel pekar jag på ordet *böl* (pekar). Sen ljudar ni: *bb | öö | ll* och säger sedan [*böl*]. Alltså: *bb öö ll | bö!*”

[Eleverna ser, hör, ljudar och säger helordet]

<i>böl</i>	<i>buk</i>	<i>sök</i>	
<i>åt</i>	<i>ät</i>	<i>ök</i>	
<i>nu</i>	<i>ta</i>	<i>be</i>	
<i>bur</i>	<i>sök</i>	<i>lok</i>	<i>lök</i>
<i>bil</i>	<i>tal</i>	<i>ner</i>	
<i>mat</i>	<i>sak</i>	<i>mot</i>	<i>bas</i>

2.2.7 Avslutande kommentar

Arbetet med ljudningsteknik i elevgruppen kommer att klargöra var eleverna befinner sig. Samtidigt tränas eleverna i den alfabetiska principen. Den uppdelade ljudningen är eftersträvansvärd eftersom den tyder på högre fonologisk medvetenhet. Den behöver vara inom räckhåll för eleverna som grupp för att vara funktionell som pedagogisk resurs (tydlig och gemensam rytm).

Några elever kommer att lära sig några av orden utantill och så att säga ljuda ihop dem ur minnet under teknikträningen. Det gör ingenting – när den egentliga läsavkodningsträningen kommer igång finns massor med nya former att avkoda.

2.3 Ljudning vid egentlig läsavkodningsträning (LÄSA) – nya konsonanter

Den egentliga läsavkodningsträningen inleds med (riktiga) ord där vokalen står först och följs av en konsonant. Betoningen hamnar då naturligt på vokalen. Ljudningsmetoderna ger ungefär samma tryck till varje ljud. Med vokalen först hittar eleverna lättast det naturliga uttalet av ordet när det

uttalas som helord. Det är alltså skälet till att ta ord med strukturen VK (Vokal + Konsonant) före ord med strukturen KV (Konsonant + Vokal) i övningarna ovan och nedan.

Träna ett ord i taget. Sträva efter att träna rytmiskt. Läraren säger ordet (*en*) och eleverna svarar (*ee | nn*) och gör rörelserna. Det krävs lite mer koncentration för att få klusilerna (b, t, k) att låta någorlunda bra och någorlunda samtidigt. Det är en tillkommande utmaning med de nya konsonanterna.

Exemplen nedan ges i fonemgrupper, dels ord som kombinerar *merisola* med de nya konsonanterna (*benitoka*), dels ord med alla bokstäver och ljud som introducerats (*expanderad benitoka*). Det skapar en progression. Alla vokaler är långa (se därför upp med ord som *en* (träd) och *min* (grimas) så att de inte läses med korta vokaler).

Ljudningen kan ske helt muntligt, utan skrift (=språklek), eller muntligt i kombination med läsning av bokstäver (=egentlig läsning). Om uppdelad ljudning fungerar i gruppen är det att föredra, men kontinuerlig ljudning fungerar också.

Då och då kan man behöva befästa enskilda vokaler eller konsonanter. Då kan rörelserna komma väl till pass och kombineras med själva ljudningen. Helorden sägs utan rörelser.

2.3.1 Ljuda med riktiga ord – benitoka

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet. Läraren säger ungefär så här: ”Jag säger ordet *en* och ni ljudar ordet *ee | nn* (eller *eeennn*) och sen säger ni helordet *en*.”

a. Eleverna hör, ljudar och säger helordet

Eleverna ser ordet, ljudar och säger helordet. Läraren säger ungefär så här: ”Jag pekar på ordet *ek* och ni ljudar ordet *ee | kk* (eller *eeekkk*) och sen säger ni helordet *ek*.”

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet

VK	en	ek	ok
<i>kontinuerlig</i>	<i>eeennn en</i>	<i>eeek ek</i>	<i>ook ok</i>
<i>uppdelad</i>	<i>ee nn en</i>	<i>ee kk ek</i>	<i>oo kk ok</i>

VK	en	ek	ok	
KVK	tok	ton	tak	
KVK	ben	bin	ban	bak
KVK	bok	bot	nit	
KV	bo	be	te	
KV	ni	ko	ta	

2.3.2 Ljuda med riktiga ord – expanderad benitoka

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser ordet, ljudar och säger helordet.

VK	ut	åk	åt	ät
VK	ön	ån	ök	
KVK	buk	båt	båk	
KVK	bök	byt	byn	
KVK	bön	böl	böt	
KVK	nöt	tån	kok	
KVK	tät	kåk	tåt	tut
KV	nä	nå	by	tå
KV	tu	bu	ty	tö

2.3.3 Ljuda med riktiga ord – expanderade benitoka och merisola

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet

VK	ök	öl	ör
VK	ar	år	ös
KVK	tes	bar	ber
KVK	kon	rit	ner
KVK	not	bör	rös
KVK	rök	ryk	bus
KVK	bör	tyr	syn
KVK	mål	mäl	mys
KVK	nys	lok	rus
KVK	mås	mät	myt
KVK	sen	ren	bas
KVK	böl	röt	tår
KVK	nös	bön	rät
KVK	tik	tur	bur
KV	tö	ly	ko
KV	ta	rå	la

VK	åk	ån	ut
VK	yl	ön	
KVK	bor	min	lek
KVK	mat	len	lön
KVK	nöt	söt	kub
KVK	sök	bär	sik
KVK	bot	bås	lök
KVK	lat	rak	bil
KVK	lös	lur	sak
KVK	ris	lår	tub
KVK	nos	rån	mat
KVK	nås	tån	tam
KVK	når	ryt	mot
KVK	bor	bal	
KV	lä	ni	ny
KV	nä	nu	

2.3.4 Ljuda med pseudoord – expanderade benitoka och merisola

Pseudoorden höjer utmaningen lite. Nu måste eleverna verkligen lyssna efter ljuden i orden utan att kunna gissa (via betydelse).

Aktivitet a är helt ljudbaserad, vilket betyder att skrivtecken/bokstäver inte används. Aktivitet b kopplar på skriften genom bokstäverna.

a. Läraren säger helordet, eleverna hör, ljudar och säger helordet.

b. Eleverna ser, ljudar och säger helordet.

VK	ak	am	ot	ib	es
VK	ik	at	or	ol	ir
VK	ym	äk	us	ub	
KVK	sit	sok	bek	sab	
KVK	mok	tök	mis	met	
KVK	nol	rat	les	ryl	
KVK	nal	mäk	tyl	bäs	
KVK	sis	rär	sös	mym	
KV	sö	ry	lö	sä	bö
KV	mi	nö	lu	ka	tä

2.4 Repetera, konturera och befäst skriftbilden

Konturera eller skriv de riktiga orden med stöd av schabloner. Låt eleverna använda papper med stömlinjer om det passar bättre för gruppen. Eleverna fyller i orden samtidigt som de säger ljuden. Materialet är uppdelat i *benitoka och merisola* och *expanderade benitoka och merisola*.

Denna övning kan läraren leda eller så kan eleverna sitta med övningen enskilt.

En (lekfull) variation är att läraren säger ett ord i mängden och eleverna söker upp ordet och konturerar eller skriver i, samtidigt som de säger ljuden. Formatet väljs utifrån om övningen sker som gruppträning eller som del av cirkelträning.

Inramat material bör också finnas i utskriften form, antingen för att visa eleverna eller som övningsmaterial för eleverna. [Eleven ser, säger, konturerar]

2.4.1 Konturera och befäst benitoka

en	ek	ok	
tok	ton	tak	
ben	bin	ban	bak
bok	bot	nit	
bo	be	te	
ni	ko	ta	

2.4.2 Konturera och befäst expanderad benitoka

ut	åk	åt	ät	ön	ån
ök	buk	båt	båk	bök	byt
byn	bön	böl	tö	nöt	tån
ty	kok	tät	kåk	tåt	tut
nä	nå	by	tå	tu	bu

2.4.3 Konturera och befäst expanderade benitoka och merisola

ök	öl	ör	åk	ån	ut
ar	år	ös	yl	ön	sak
tes	bar	ber	bor	min	lek
kon	rit	ner	mat	len	lön

2.5 Segmentering med gamla och nya konsonanter

2.5.1 Segmentera skrivna ord med rörelser – merisola och benitoka

Segmentering av skrivna ord. Eleverna har tränat att identifiera vokalbokstäver och göra rörelser + ljud till dem (*Fonemdifferentiering 1*, sista delen). Nu har eleverna också tillägnat sig rörelser för sammanlagt åtta konsonanter: m, r, s, l, n, t, k, b. Repetera vid behov.

I detta moment segmenteras **hela ord**, med eller utan betydelse. Rörelseord markeras med punkt mellan bokstäverna (**b · o · k**). En rad i taget. Rörelserna har indikerats bara på första raden. För de övriga orden förväntas eleverna identifiera vilka ljuden är genom att avkoda orden i vänsterspalten. Därför har många rutor lämnats tomma.

Djursymbolerna tjänar som orientering. Läraren kan säga att ”nu gör vi de tre orden vid hästen”, eller ”börja nu med andkolumnen”, osv. Eleverna behöver arbetsblad.

Se orden, identifiera ljuden, gör rörelserna och säg ljuden.

	as	a · s	be	b · e	ek	e · k	
	te		ta		ok		
	kal		nor		ben		
	bot		la		bok		
	tok		kal		kos		
	sak		sof		mes		
	rik		nos		not		
	bit		ton		len		
	mak		tik		tak		

2.5.2 Segmentera skrivna ord med rörelser – expanderad benitoka och merisola

Se orden, identifiera ljuden, gör rörelserna och säg ljuden.

							
	ök	ö · k	åk	å · k	ån	å · n	
	bål		ön		ät		
	rån		söt		bur		
	sy		tub		bus		
	mån		möt		tyr		
	kål		röt		lät		
	syl		myt		lön		
	tät		nöt		bä		
	byt		kub		löt		

2.5.3 Skriv ord – expanderad benitoka

Skriftlig övning: Eleverna ser ordet till vänster, skriver bokstäverna i rutorna, ljudar och läser helorden till höger. Först läses riktiga ord. Ordningen på orden är varierad. Uppdelning enligt *benitoka* och *expanderad benitoka*, mest för att man enkelt ska kunna växla mellan övningar.

	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!		SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	SKRIV bokstav + ljud	LÄS!
tok	t	o	k	tok	ut	u	t		ut
ben				ben	ön				ön
bok				bok	buk				buk
bo				bo	bök				bök
ni				ni	bön				bön
ton				ton	nöt				nöt
bin				bin	tät				tät
bot				bot	nä				nä
be				be	tu				tu
ko				ko	åk				åk

	SKRIV bokstav	SKRIV bokstav	SKRIV bokstav	LÄS!		SKRIV bokstav	SKRIV bokstav	SKRIV bokstav	LÄS!
--	---------------	---------------	---------------	------	--	---------------	---------------	---------------	------

	+ ljuda	+ ljuda	+ ljuda						
tak				tak	ån				ån
ban				ban	båt				båt
nit				nit	byt				byt
te				te	böl				böl
tut				tut	tån				tån
bak				bak	kåk				kåk
en				en	nå				nå
ek				ek	bu				bu
ok				ok	kok				kok

2.5.4 Skriv ord expanderade merisola och benitoka

	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!		SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!
ök	ö	k		ök	ber	b	e	r	ber
ar				ar	ner				ner
tes				tes	rös				rös
kon				kon	bus				bus
not				not	syn				syn
rök				rök	mys				mys
bör				bör	rus				rus
mål				mål	myt				myt
nys				nys	bas				bas
mås				mås	tår				tår

	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!		SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!
sen				sen	rät				rät
böl				böl	bur				bur

nös				nös	lek				lek
tik				tik	lön				lön
öl				öl	kub				kub
år				år	sik				sik
bar				bar	lök				lök
rit				rit	bil				bil
bör				bör	sak				sak
ryk				ryk	tub				tub

	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!		SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	SKRIV bokstav + ljuda	LÄS!
tyr				tyr	mat				mat
mäl				mäl	tam				tam
lok				lok	mot				mot
mät				mät	söt				söt
ren				ren	bär				bär
röt				röt	bås				bås
bön				bön	bil				bil
tur				tur	lur				lur
bal				bal	lår				lår

2.6 Läsa fler texter

2.6.1 Läs texter med expanderade merisola och benitoka

Eleverna har arbetat mycket med enskilda ord. I det här avsnittet omsätts den kunskapen till läsning av text. Meningarna är korta men bildar ändå meningsfulla om än något avskalade uttryck.

a. Läraren leder övningen. Läraren väljer en mening, pekar på en mening och ber eleverna förbereda sig för att läsa ut det som står. Sedan läses meningen med ljudning, ord för ord och därefter hela meningen. Så här kan det ske: *tt | oo | rr | tor | rr | öö | tt | röt || tor röt* (Ljudning kan också ske kontinuerligt förstås)

b. Eleverna arbetar i par. Beroende på förmåga kan man läsa helorden direkt (mor ler), ljuda uppdelat ord för ord och sedan läsa hela meningen (tt | oo | rr | tor | ää | rr | är | bb | aa | ss | bas || tor är bas).

c. Läraren väljer en mening, pekar på ett ord eller hela meningen och ber eleverna förbereda sig för att läsa ut det som står. Beroende på vad som passar kan eleverna få ljuda högt eller tyst. När alla är redo läses ordet eller meningen i kör.

1	tor röt	tor är bas	mås ser rök	ko är lös
2	sik är mat	nöt bor i bås	lök är mat	tös tar lok
3	lo ser rök	lo är sen	söt sol ler i år	rut ser mor le i sol
4	bos bal är i sol i år	mor tar lus ur sås	mas tar bil i lek	kor sa mu i kör
5	rut ser tik i bur	lök i mat är tur	lo bor i by i ro	my är tös i bil

2.6.2 Läs texter med expanderade merisola och benitoka med interpunktion

Här kommer några texter med textbindning av enklaste slag. Först några interjektioner (o!, å! osv), därefter texterna där interjektion eller ettordsutrop (bus!, ös! osv.) kommer efter innehållsmeningen. Utropstecken används genomgående i denna övning. Det ger förhöjd dramatik. (Om texterna läses i grupp kan läsningen förstärkas av att man lägger på vokalrörelsen med stor emfas på interjektionen.)

o!	a!	å!	i!	bu!
----	----	----	----	-----

1	tor ler! å!	rut är sen! o!	mål i år! a!	yr tös tar bil! å!
2	my ser is! i!	rut åt is! i!	ko är lös! o!	ål i båt! o!
3	ål i sås! o!	tös ler i mos! o!	ny sol i år! a!	bo rös! i!
4	ny kub i år! a!	kor lär i sol! o!	ren ål i ren å! o!	säl i ny bil! å!
5	sur ål i sur sås! bu!	tor ror ut! kul!	mås ser sik! mat!	ta er ur ån! nu!
6	mus sa bu! bus!	ko åt mos! mu!	ko ser ut ur bur! mu!	

2.6.3 Skriv av texter

Välj tre texter ovan och skriv av dem på varsin rad här nedanför. När du är klar läser du dina texter för din lärare eller din bänskamrat.

.....

.....

.....

.....

.....

2.6.4 Skriv egna korta texter

Skriv tre småtexter med ett ord ur varje hög. När du är klar läser du dina texter för din lärare eller din bänskamrat.

1		2		3
{my, lo, rut, tös, ko, bo}		{ser, är, tar, sa}		{mat, mos, sol, sil, bas, bok, kub}

2.6.5 Skriv egna lite längre texter

Skriv tre småtexter med ord och fraser ur högarna nedan. När du är klar läser du dina texter för din lärare eller din bänskamrat.

1	2	3	4
{mor, mas, lo, mus, lis}	{ler, ser, är, syr, lär, la, sa, åt, tar}	{ros, mås, mos, mu, bu, säl, ål, rut, tor}	{nu, i år, i bo, lös, i ren å, i ny bil, ur ån}

